

ÕS, ÕIGEKEELSUS- KÄSIRAAMAT JA EMAKEELE SELTSI KEELETOIMKOND

Riigiga koos kasvanud sõnaraamat

Maire Raadik

2018. aasta sügisel ilmunud „Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018“¹ on tähtis teetähis: sada aastat tagasi, 1918. aastal ilmus „Eesti keele õigekirjutuse-sõnaraamat“, mis pani aluse õigekeelsussõnaraamatute tavale.

Praeguse ÕSiga kokku on Eestis koostatud kolmteist õigekeelsussõnaraamatut, nende hulgas on kaks koolisõnaraamatut ja üks, mille tegemine jäi 1950. aastate algul pooleli.² Kui need kolm kõrvale jätta, võime öelda, et saja aasta jooksul tuleb iga kümneni kohta ÕS. Tegelikult on õigekeelsussõnaraamatute ilmumine olnud

¹ Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018. Toimetanud **M. Raadik**. Koostanud T. Erelt, T. Leemets, S. Mäearu, M. Raadik. Eesti Keele Instituut. Tallinn: EKSA, 2018. <https://www.eki.ee/dict/qs/>.

² Vt ka T. Erelt, ÕS 100. – Oma Keel 2018, nr 1, lk 3–9.

korrapäratum, 1940. ja 1980. aastail ei avaldatud ühtki ÕSi, 2010. aastail on olnud lausa kaks. Alates 1999. aasta ÕSist on trükkide vahele jäänud enam-vähem seitse aastat, erand on õigekeelsussõnaraamatu sajandaks sünnipäevaks välja antud ÕS 2018, mida lahutab 2013. aasta ÕSist viis aastat.

Saja aastaga on ÕS eestlastele omaseks saanud ja tema roll eesti keele põhisõnaraamatuna kinnistunud. ÕSi iga uut trükki on saanud suur avalik tähelepanu ja võrguversiooni olemasolust hoolimata ostetakse siiani rohkesti ka paberramatut. Sõnaraamatu kasutajat huvitab uue trüki puhul kindlasti see, mis on muutunud normingutes ja millised on uued sõnad.

Normingumuudatusi

Kirjakeele normi muutmise üle otsustab Eestis Emakeele Seltsi keeleteoimkond. Pärast 2013. aasta ÕSi ilmumist on toimekond teinud kaks otsust: 2016 sidekriipsuga rindliitsõnade käänamise kohta³ ja 2018 kujundlike ehk ümberütlevate nimetuste algustähe kohta⁴.

Mõlema otsuse põhisuks on anda juurde rööpvõimalusi: kui seni tuli käänata nt *lasteaed-algkool* : *lasteaias-algkoolis* ja kirjutada nt *Kolmas Maailm*, siis nüüd on rööpselt võimalikud ka *lasteaed-algkoolis* ja *kolmas maailm* või *Kolmas maailm*. Nende keelendite puhul, kus senine norming on võrdlemisi hästi kinnistunud, ei ole ÕSis uusi rööpvõimalusi siiski lisatud, nt on artiklis *marksism-leninism* endiselt vaid käänamine *marksismi-leninismi* (aga mitte *marksism-leninismi* nagu *lasteaed-algkooli*), ning artiklites *maailm* ja *mander* on kujundlikud nimetused senise tava järgi suure algustähega (*Uus Maailm*, *Must Mander*, aga mitte *uus maailm*, *must mander* ega *Uus maailm*, *Must mander*). Sõnaraamatu kasutaja ja

³ Sidekriipsuga rindliitsõnade käänamine. Emakeele Seltsi keeleteoimkonna otsus 17.03.2016. Selgitanud **Külli Habicht**. http://www.emakeeleselts.ee/otsused/ES-keeleteoimkond_rindliitsonad_17.03.2016.pdf.

⁴ Kujundlike (ümberütlevate) nimetuste algustäht. Emakeele Seltsi keeleteoimkonna otsus 27.06.2018. Selgitanud **Peeter Päll**. http://www.emakeeleselts.ee/otsused/ESKT_kujundlike_nimede_algustaht.pdf.

eriti koolitööde hindajail tuleb siis meeles pidada, et õigeid variante võib olla rohkem, kui on sõnaraamatus märgitud, ning nende kohta saab teada keeleteoimkonna otsustest.

Mõned väiksemad muudatused või täiendused on algustähe-ortograafias siiski tehtud, nt on ajakohastatud algustähe kasutust artiklites *nõukogude* ja *aegne*. *Nõukogude* puhul on igiammune kõhkluskoht, millal pidada seda riigi nimest tulenevaks ja kirjutada suure tähega (*Nõukogude* kui 'Nõukogude Liidu'), millal aga nõukogulikkust tähistavaks. ÕS 2018 annab kirjutajaile suurema vabaduse ise otsustada, kas kirjutada *Nõukogude aeg* ja *Nõukogude-vastane* (= *Nõukogude Liidu aeg*, *Nõukogude Liidu vastane*) või *nõukogude aeg* ja *nõukogudevastane* (= nõukogulik aeg, nõukoguliku vastane). Osa sõnu, nagu *valitsus*, *armee*, *sõdur*, *okupatsioon*, on pigem seotud riigiga ja nende puhul sobib enamasti *Nõukogude*.

Omadussõna *aegne* puhul on küsimusi tekitanud rühm sõnu, kus täiendiks on kohanimi (või ka isikunimi). Varasema normingu jäänukina on selliseid sõnu kirjutatud väikese tähega: *eestiaegne*, *veneaeagne*, *saksaaeagne*, *rootsiaegne*. ÕS 2018 annab soovitusel eelista kohanime kirjutamisel reeglipäraselt ehk suurt algustähte: *Eesti-aegne*, *Vene-aegne*, *Saksa-aegne*, *Rootsi-aegne*. *Noa-aegne* oli ÕS 2013-s kaht moodi, nii *Noa-aegne* kui ka *noaaegne*, ÕS 2018 väike-tähest rööpkuju enam ei esita.

Kohanime täiendosa kirjutamiseks on kehtinud põhimõte, mille sõnastas 1974. aastal vabariiklik õigekeelsuskomisjon: täiend sõna kirjutatakse suure tähega ja liidetakse põhisõnaga sidekriipsu abil või täiend sõna kirjutatakse väikese tähega ja põhisõnast lahku. Kuna tegelikkuses näeb palju ka kolmandat võimalust, s.o sidekriipsuga liidetud väiketähest täiendosa, on ÕS 2018 artiklisse *nats* lisatud levinud ja ka keelenõuandest palju küsitud nimetus *Natsi-Saksamaa* (eeskujuks ka *Tsaari-Venemaa*).

ÕSi koostajate palvel on keeleteoimkond arutanud arvsõnade kokku- ja lahkukirjutust ning sõna *lemmik* sõnaliigi küsimust. Arvsõnade puhul otsustas keeleteoimkond 2016. aastal toetada eesti keele instituudi keelekorraldajate ettepanekut, mille kohaselt laienevad põhiarvsõnade kirjutamise põhimõtted ka järg- ja murdarvsõnadele ning arvsõnast saadud *ne-* ja *line-*omadussõnadele: *viis*

tubat – viie tuhandes, viis miljonit – viie miljondik, viis miljardit – viie miljardi(li)ne. Rööpvõimalus on kirjutada tuletisena kokku: *viietuhandes, viiemiljondik, viiemiljardi(li)ne.*⁵

Lemmik-sõna puhul on olnud ammu märgata, et seda ei kasutata üksnes nimisõnana, nagu on ette näinud senine norming, vaid ka omadussõnana. Keeletoimkond arutas asja 2018. aastal ja otsustas möönda sõna *lemmik* kasutamist ka omadussõnana. Omadussõnana tarvitamine tähendab, et kui *lemmik* on sõnaühendis nimisõna täiendiks, tuleb seda nimisõnaga ühildada ehk sobivasse käändesse panna: *lemmikud näitlejad* (mitte: lemmik näitlejad), *minu lemmikus raamatus* (mitte: lemmik raamatus). Liitsõnus jääb *lemmik* käänamata: *lemmiknäitlejad, lemmikraamatus.*⁶

Sõnade käänamise ja pööramise muudatustest on lähemalt juttu järgmises osas.

Käänamine ja pööramine

Sõnade käänamine ja pööramine käib ÕS 2018-s samade põhimõtete järgi nagu ÕS 2013-s.⁷ Muutusi on vaid sedavõrd, et välja on vahetatud kolm senist tüüpsõna (vt tabel 1), paarikümnes tüübis on olemasolevatele tüüpsõnadele lisatud uusi (vt tabel 2) ja mõnel sõnal (nt *kolumn*) on lisatud rööptüüpe.

Tabel 1. ÕS 2018-s välja vahetatud tüüpsõnad võrreldes ÕS 2013-ga

Tüüp	Tüüpsõna	
	ÕS 2013	ÕS 2018
1	voodi	veski
2	number	minut
17	sõna	sada

⁵ M. Raadik, Arvsõnade kokku-lahkukirjutuse seiku. – Õiguskeel 2015, nr 4, lk 87–89; vt ka M. Raadik, T. Leemets, Emakeele Seltsi keeletoimkonnas. – Oma Keel 2017, nr 1, lk 31–37.

⁶ Vt siinses kogumikus S. Mäearu, Lemmiktoidud ja lemmikud toidud.

⁷ Vt ka Ü. Viks, Muuttüübid ja ÕS 2013. – Oma Keel 2015, nr 2, lk 44–54.

Tabel 2. ÕS 2018-s lisatud tüüpsõnad

Tüüp	Lisatud tüüpsõna	Tüüp	Lisatud tüüpsõna
2, 19	akvaarium	18	sada
3, 5	armas	20	meri
7	kallis	23	püks, oks, vits
9	raskus	26	luu
10	üldine	28	sulgema
11	raskus, mõistetavus	29	laastama
12	üldine, eestlane	30	rabelema
14	kaas	34	leidma
16, 17	logo	35	jätma

Tüüpsõna *voodi* väljavahetamise põhjus on asjaolu, et sõna *voodi* ainsuse sisseütlev on erandlikult nii *voodisse* kui ka *voodi*, sõna *veski* käänamine on tüübikohane.

Muuttüüp 2e, kus senine tüüpsõna *number* on asendatud sõnaga *minut*, on olnud sõnaraamatu kasutajaile murekoht alates 2013. aasta ÕSist, kui tüübitik muutus. Kasutajaid on ajanud segadusse, et *number*-sõna järgi käänduvad nii *number* kui ka näiteks *mikser* ja *kaamel*. Seda, kas ühest või teisest sõnast kaob käänamisel tüvesisene vokaal *e* või mitte, saab tähelepanelik sõnaraamatu kasutaja siiski teada juba märksõna järel asuvatest morfoloogiasulgudest. Sõnadel nagu *number* on seal antud omastava ja osastava vormid *numbri*, *numbrit*, neist tuleb järeldada, et vokaal kaob. Sama kinnitavad artiklis antud näited: *ära tee tühjast asjast numbrit*; *numbri-märk*, *numbrisilt*, *numbrituba* jts.

Sõnadel nagu *kaamel* ja *mikser* on morfoloogiasulgudes näidatud ainult tüvevokaal *-i*, see tähendab, et tüvesisene vokaal *e* ei kao, omastavas tuleb lisada vaid *-i*, st *kaameli*, *mikseri*. Paraku usub osa sõnaraamatu kasutajaid pigem tüüpsõna analoogiat kui morfoloogiasulgudes öeldut ning eesti keele instituudi keelenõuandjailgi tuleb ikka ja jälle asju seletada, küsijaiks tihtipeale ka emakeeleõpetajad, kes on tunnis hätta jäänud. ÕS 2018-s on tüüpsõna välja vahetatud ning jääb üle ainult loota, et nüüd ei hakata käänama *minuti* eeskujul {numberi}, {ministeri} ja {kahveli}. 1999. ja 2006. aasta ÕSis olid sõnad, kus vokaal kaob, *number*-tüübis, ja sõnad, kus ei kao, *redel*-tüübis.

2018. aasta ÕSi kasutusjuhendis on igale muuttüübile (ja alltüübile) lisatud tabel (vt tabelid 3 ja 4), mis annab ülevaate selle tüübi sõnadel esineda võivatest häälikumuutustest (tüve lõpumuutused, astmevahelduslikud muutused koos välte muutumisega). Tabeli esimeses veerus on märges astmevahelduse liigi kohta: av-ta = astmevahelduseta, vv = vältevaheldus, lv = laadivaheldus. Teises veerus on antud info tüve lõpumuutuse kohta: algvormi tüve lõpuhäälik(ud) → tüvevariandi lõpuhäälik(ud) või lm-ta = lõpumuutusetäht. Kolmandas veerus on näiteid vastavate tüve muutuste kohta. Loodetavasti aitab see lisandus sõnade käänamises-pööramiseks hõlpsamini orienteeruda.

Tabel 3. Tüübi 2e häälikumuutused (tüüpsõna *minut*)

av-ta	0 → i	l`oend : l`oendi, pilet : pileti, ravim : ravimi, univ`ersum : univ`ersumi, tenor : tenori, ventil`aator : ventil`aatori, tr`eener : tr`eeneri, redel : redeli, j`uubel : j`uubeli
	er → ri	n`umber : n`umbri, t`eener : t`eenri, min`ister : min`istri, sp`ikker : sp`ikri
	el → li	p`eegel : p`eegli, k`ahvel : k`ahvli, rent`aabel : rent`aabli, k`uppel : k`upli

Tabel 4. Tüübi 28 ja 27 häälikumuutused (tüüpsõna *sulgema*)

vv, lv	lm-ta	l`õppema : lõpen, t`ekkima : tekin, p`ürgima : pürin, k`ustuma : kustun, h`ukkuma : hukun, pügama : p`öan, kudema : k`oen
--------	-------	---

Kahesilbilise III-värtelise nimetavaga *er-* ja *el-*lõpuliste sõnade käänamine on peale keelekasutajate olnud raske ka keelenormijaile.⁸ Nagu juba öeldud, osas sõnades vokaal kaob (*number* : *numbri*), osas säilib (*korter* : *korteri*). Vokaali säilitavad enamasti need sõnad, kus muidu tekiks raskesti hääldatav ühend või tuleks *r* kahesse kõruti asetsevasse silpi, samuti uued, alles keelde tulnud sõnad. Mõni

⁸ T. Erelt, Mis on eestlasele eesti morfoloogias raske? – T. Erelt, M. Erelt, M. Raadik, T. Leemets, S. Mäearu, Keelenõuanne soovitab 2. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2000, lk 57–58.

sõna võib keeles kodunedes liikuda *number*-tüüpi, mõnel säilib kaks rööpset käänamisvõimalust. ÕS 2018-s on kümme *er*-lõpulist sõna ja üks *el*-lõpuline, mida võib käänata nii *numbri* kui ka *korteri* eeskujul: *autsaider*, *bleiser*, *ekvalaiser*, *emitter*, *gospel*, *insaider*, *poster*, *rabarber*, *snaiper*, *stopper*, *vesper*. Palju küsitud *mikser*-sõna on ÕS 2018-s jäänud *korteri*-sõnade hulka, kuid pole võimatu, et kunagi saab (rööp)norminguks ka *number*-sõna järgi käänamine. Sõna *snuuker* (piljardi liik) on võõrsõnade leksikoni järgi *korteri*-tüübi sõna, keelekasutuse uurimine näitab siiski, et pigem võiks teda arvata juba *number*-tüüpi ja sellisena on ta võetud ka 2018. aasta ÕSi.

Muutusi on ka mõne teise tüübi sõnades. *Kolumn*, mida 2013. aasta ÕSi järgi tuli hääldada rõhulise teise silbiga ja käänata tüübi 2*e* järgi, on nüüd saanud esisilbirõhuga rööpkuju, mida saab käänata tüübi 2*e* järgi. Kaks rööpset käänamist on ÕS 2018-s saanud uued sõnad *küborg* 'ulmeline masinimene' ja *sünaps* 'moodustis, mille kaudu kanduvad üle närviimpulsid', mida võib olenevalt hääldusest (rõhk esimesel või teisel silbil) käänata kas astmevahelduseta *õpik*- või astmevaheldusliku *riik*-tüübi järgi (tüübinumbrid 2*e* ja 2*2e*). Üks uus rööpsus puudutab tüvevokaali. Kimalast, mesilast vm suurt karvast putukat tähistav sõna *mumm*, mida 2013. aasta ÕSi järgi tuli käänata *u*-tüveliselt, on nüüd saanud kõrvale *i*-lise käänamise (mis oli 1976. aasta ÕSis), seega saab käänata nt nii *mesimumm* : *mesimummu* kui ka *mesimumm* : *mesimummi*.

ÕS 2018 tüüpsõnade arvu on pisut kasvatanud ka see, et kui tüübis on sõnu, mis võivad muutuda rööpselt mõne teise tüübi järgi, on rööptüübid nüüd näidatud mõlema tüübi all. Tüüpsõna on ühine, tüübinumbrid on antud mõlemad, kusjuures teise rööptüübi number on heledamas kirjas ja toimib viitena rööptüübile. Muutevormid on kummagi tüübi all omad, nt *akv'aarium* tüübis 2*e* (osastav *akv'aariumit* nagu *minut* : *minutit*) ja tüübis 19 (osastav *akv'aariumi* nagu *seminar* : *seminari*), *logo* tüübis 16 (osastav *logot* nagu *pere* : *peret*) ja tüübis 17 (osastav *logo* nagu *elu* : *elu*).

Hea keele soovitused

Uusi soovitusi on lisandunud eeskätt kolmes rühmas: tarbetud *lt*-tuletised, võõrsõnade tähenduse nihkumine ja ebaõnnestunud tõlkelaenud. Uusi juhatusi *lt*-tuletiste vohangu vältimiseks tasub vaadata muu hulgas artiklitest *ainitiselt, -alaselt, hinnanguliselt, põhiselt*.

Võõrsõnade puhul jätkab ÕS nii võõrsõnadega liialdamise kui ka uute, tarbetute tähenduste eest hoiatamist. Tarbetute võõrsõnade hulka on enamasti arvatud inglise sõnade ümberkirjutised, mille eesti keeles head vasted juba olemas, nt *innoveerima* asemel sobib eesti keeles öelda *uuendama, uuendusi tegema; pilootima* asemel *katsetama, proovima; mentee* või *mentii* asemel *juhendatav, nõustatav; sürreaalse* asemel *veider, kummaline, irreaalne, unenäoline; demoniseerima* asemel *kurjana, ähvardavana kujutama, mustama*. Võõrsõnaga liialdamine on seegi, kui *vedelikukaotuse, vedelikupuuduse* asemel räägitakse *dehüdraatumisest* (*dehüdraatumine* on 'veetustumine') või *looma hukkamise, surmamise* asemel *looma eutaneerimisest*. Ka uusi tähendusi laenatakse eesti võõrsõnadele praegu enamasti inglise keelest – pimedas usus, et kõik inglise sõnade tähendused tuleb tuua ka eesti keelde. ÕS 2018 õpetab näiteks, et eesti *anekdootlik* ei tähenda *kuulujärget, kuuldustel põhinevat* või et eesti keeles ei ole *demokraatia*-sõnal *demokraatliku riigi* tähendust.

Ebaõnnestunud tõlkelaenudest on 2018. aasta ÕSi lisandunud *vihakõne* (millega on hakatud tähistama nii *vaenuõhutust* kui ka *sõimu*), *vilepuhuja* (varjatud väärnähtuste avalikustaja võiks eesti keeles olla hoopis *lokulööja*), *rahvatervis* (sobimatu sõna, kui jutt käib *tervishoiust*). Uus tähendus on inglise keelest laenatud sõnadele *tagahoov* ja *rätsepätöö*, esimese puhul on ÕSil põhjust meenutada olemasolevaid sõnu *naabrus, lähikond*, nt *Linn ei soovi teha oma {tagahoovi} → naabruse, lähikonda*, teise puhul *eritellimust*, nt *{Rätsepätööna} → eritellimusel tehtud rongid*.

Muutunud on soovitused paari võõrsõna asjus. *u*-liitelise *kommunitseeruma* asemel on ÕS 2018-s *i*-liiteline *kommunitseerima*⁹, st

⁹ Vt ka M. Raadik, *Kommunikeerimise kunst*. – Postimees 24. IX 2016; H. Pook, *Kommunitseerima* ja *kommunikeerima*. – Oma Keel 2018, nr 1, lk 27–34.

on loobutud enesekohasuse väljendamisest. 2013. aasta ÕSis olnud tsitaatsõna *hijab* asemel on 2018. aasta ÕSis võõrsõna *hidžaab*. Jääkeegli kõrvale on 2018 võetud hääldusmugand *kurling*, kannmikseri võõrvaste *blender* on looksulgude asemel saanud leebema *paremsoovituse*. Kaks viimast näidet kuuluvad nende hulka, kus keelekorraldajad on püüdnud aastaid soovitada võõrsõna asemel omasõna, kuid laensõnade lühemus näib omasõnade selgust üles kaaluvat.

Uued sõnad

2018. aasta ÕSi on lisatud kokku üle 2600 uue sõna: uusi märksõnu 815, uusi liitsõnade ja tuletiste näiteid 1721 ning olemasolevate sõnade uusi tähendusi 69. Enam-vähem samas suurusjärgus on uusi sõnu lisandunud kõigisse viimastesse ÕSidesse. Väike valik 2018. ja 2013. aasta ÕSi uusi sõnu on huvilistele näha eesti keele instituudi keelenõuande lehe jaotises „ÕSi uued sõnad“.

Tavapäraselt on uute sõnade hulgas enim liitsõnu, nt *andmekorje*, *andmepüük*, *eduelamus*, *eelpension*, *eurokeel*, *geeniteraapia* ehk *geenravi*, *globaalküla*, *kataloogikaup*, *kodukontor*, *kodulaen*, *krüptoraha*, *kuvatõmmis*, *kvoodipagulane*, *lennuväsimus*, *liblikaefekt*, *liiklusraev* ehk *liiklusviha*, *liitreaalsus*, *linnaloom*, *linnamööbel*, *lunavara*, *maamärk*, *mõjuagent*, *näotuvastus*, *omastehooldus*, *palgavaene*, *pealelugemine*, *pühasõdalane*, *rakuteraapia*, *riigigümnaasium*, *riskipere*, *rohepesu*, *rööpräbklus*, *sooneutraalne*, *soospetsiifiline*, *sooteadlikkus*, *sovolinik*, *sõidujagamine*, *süstlavahetus*, *süvaveeb*, *teemaviide*, *tebismüra*, *turvaauk*, *tõejärgne*, *töövägivald*, *veebimajutus*, *õhumüüja*, *õiguskindlus*, *ühisrahastus*. Liitsõnade kõrval on ka uusi sõnaühendeid, nt argikeelsed *hagu andma*, *jalgadega hääletama*, *kapist välja tulema*, *laual olema*, *lukku lööma*, *lõhki laenama*, *(omas) mullis olema*, *ära rääkima*, *karvane käsi*, *lamav politseinik*, *patsiga poiss*, *kaks ühes*, *kellad ja viled*.

Tuletistest on 2018. aasta ÕSi lisatud terve rühm uusi verbe, nt *eeri-liitelised arabiseerima* 'araabiapärastama, araabiastama', *frustreerima* 'frustratsiooni põhjustama', *robotiseerima* 'robotiga või robotitega varustama', otsetuletised *folkima* 'folgipeol osalema

(esineja v pealtvaatajana)', *trollima* 'võrgukeskkonnas trollina tegutsema', *da-*, *ta-*, *sta*-liitelised *joogatama* 'joogat harrastama', *klubitama* 'ööklubides käima', *linnutama* 'linnukesega märkima, linnukest tegema', *trimmerdama* 'trimmeriga lõikama', *läänestama* 'läänelikuks muutma', *ohvristama* 'ohvriks tegema', *rohestama* 'loodushoidlikult, loodust säästes majandama'. Uued nimisõnatauletised on nt *jõukur*, *krõbedik*, *sõstik*, *lävend*, *pööring*, *tegum*, *täriski*, *uskkond*, *vanemlus*.

Algustähe õigekirja näitamiseks on sõnaraamatusse võetud uusi nimeühendeid, nagu *Balti kett*, *Hollandi tuulik*, *Kiievi kotlet*, *Pariisi kartulid*, *Poola kaste*, *Rooma salat*, *Tai poks* (kohanimed), *Alzheimeri töbi*, *Caesari salat*, *Pavlova kook* (= pavlova), *Tosca kook* (isikunimed), ning kirjapildi, häälduse ja võimalike omavastete tutvustamiseks uusi tsitaatsõnu, nagu *beatbox* 'rütmipillide jälgendamise inimhäälega', *capoeira* 'Brasiilia tantsuline võitluskunst', *casting* 'rollimine, rollide jagamine; prooviesinemine, ettelaulmine, -tantsimine, -mängimine vm', *chai* 'piimaga joodav India vürtsitee', *chorizo* (vürtsikas vorst), *gnocchi* 'väikesed keedetud tainaklimbid', *goji-mari* 'taralõnga mari', *halloumi* (kitsepiimajuust).

Mõni sõna on saanud juurde uue tähenduse, nt *kõksima* 'palli jalalöökidega õhus hoidma', *nohutama* 'nohus, nohune olema', *päästik* 'asjaolu, mis mingi nähtuse v sündmuse vallandab, valla päästab', *rahakaart* 'rahataskuga õnnitluskaart', *sisse viskama* 'tänavalt kliente püüdma', argikeelsed *kärama* (*kärab küll* 'käib küll'), *lappama* (*läheb lappama* 'läheb käest ära'), *nutune* 'kehv, halb', *pooletoobine* 'poolearuline, poolemeelne'.

Peagu iga ÕSi trüki puhul on kerkinud küsimus, kui palju tohib ÕS näidata seda, mis kirjakeelde ei sobi. On lausa ette heidetud: ÕSis on *bemm* ja *bemar* ja muud argisõnad, kas see tähendab, et ÕS soovib neid? Jah, võib ka nii öelda, aga seejuures tuleb tähele panna, missugune see soovitus täpsemalt on. ÕS ei ole lubatud sõnade loend, ta on universaalne tänapäeva eesti keele sõnaraamat, mis esitab kirjakeelsete sõnade kõrval ka argikeelseid, piduliku ja luulelise stiili kõrval ka paberlikke ja vulgaarseid keelendeid. Iga sõna puhul tuleb tähele panna, mida on ÕSis tema kohta öeldud – kas sõnale on lisatud stiilimärgend või kommentaar –, ning sõna

kasutades ÕSi soovitustega võimalust mööda arvestada. *Bemm* ja *bemar* on ÕSis märgendatud argikeele sõnadeks sama moodi nagu ka nt *sapakas* ja *mersu*, seega sobib kõiki neid sõnu kasutada pigem kõne- kui kirjakeelses tekstis.

Kas uusi argikeele sõnu on ÕSis liiga palju? Võib-olla, aga põhjus ei ole ÕSis, vaid keelekasutuse muutumises. Kui kirjutajail-kõnele-
jail on raskusi argi- ja neutraalstiili eristamisega, on ÕSi ülesanne õpetada, mis kuulub argikeelde ja kuidas väljendada sama sisu kirja-
keeles. Rahva keelemaitse kohta ütleb siiski mõndagi ka see, et roh-
kem pannakse sõnaraamatule pahaks laenulisi argisõnu, olgu *burks*,
diip või *relakas*, vähem neid, mis on võrsunud eesti oma materjali
pealt (*alukad*, *jalka*, *kaisukas*, *kastikas*, *pekkis*, *tutikas*, *täiega*).

Teiskeelsete nimede hääldamise juhised

Nagu ikka, on ka ÕS 2018-l mitu lisa: kasutusjuhend, muuttüübid, kohanimevalimik, teiskeelsete nimede hääldamise juhised ja lühendi-
valimik. Teiskeelsete nimede hääldamise juhistesse on 2018. aasta ÕSis uudisena lisatud ukraina nimede juhised. Võrgu-ÕSis on kohanimed ja lühendid leitavad nii üldotsinguga kui ka eraldi PDF-
failidena. Olgu veel öeldud, et 2018. aasta ÕS on üldse esimene ÕS, millel paber- ja võrguversioon ilmusid ametlikult ühel ja samal päeval, 20. novembril 2018.

Oma Keel 2019, nr 1